

Kirjallisuutta

Radio ja televisio aikuisopetuksessa, toim. Kristiina Koskiluoma, Yleisradio, Opetusohjelmat

Yleisradion toimiluvassa on vahvistettu ohjelmatoiminnan johtavaksi periaatteeksi kansansivistyksellisyys! Yleisradion aikuisopetusjaoston toimeksiannosta on seitsemänjäseninen työryhmä laatinut oppaan ohjelmien aikuisopetuksen käytöstä. Oppaassa todetaan optimistisesti, että kansansivistyksellisyys tulee esille lähes kaikessa (?) Yleisradion ohjelmatuotannossa, mutta se korostuu siinä, että yhtiössä toimii opetusohjelmaosasto.

Oppaassa korostetaan *monimuoto-opetusta* (tai monivälineopetusta), jolla tarkoitetaan esim. pienryhmä- ja yksinopiskelun, lyhytkurssitoiminnan sekä radio/televisio-ohjelmien yhdistettyjä käyttömahdollisuuksia. Toinen painopiste oppaassa on: *ryhmäopiskelu*. Opintoryhmällä opas tarkoittaa kansalais- ja työväenopiston opintopiirejä, opintokeskusten opintokerhoja ja kansanopistojen opintoryhmiä ym. enemmän ja vähemmän säännöllisesti (?) kokoontuvia opiskeluryhmiä.

Oppaassa on kahdeksan lukua. Tekijöiden mukaan kolme ensimmäistä lukua on verryttelyä ennen varsinaista asiaa. Kokemattomalle opintoryhmän vetäjälle tarjotaan "verryttelyä" tietoa Yleisradion aikuisopetusohjelmatarjonnasta ja ohjelmien synnystä, radion ja television mahdollisuuksista opetuksessa ja opiskelussa sekä aikuisten oppimisesta ja opintoryhmän toiminnasta.

Neljännessä luvussa käydään käsiksi itse opiskeluun ja sen suunnitteluun. Lähtökohtana tekijöillä on ajatus, että myös opiskelutoiminnassa pätee sanonta: hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Viidennessä luvussa esitellään aikuisopetusohjelmien jako kolmeen ryhmään ohjelmien opinnollisuuden mukaan: viirikeohjelmat sekä väljä- ja kiinteätavoitteiset ohjelmat. Luvussa annetaan myös ohjeita kunkintyyppisten ohjelmien opiskelusta ja ohjelmaesimerkkien valossa osoitetaan käytännössä, kuinka opiskelu eri ohjelmatyypeissä etenee.

Kuudennessa luvussa käsitellään kieliohjelmiä: esitellään ohjelmatarjontaa ja ohjataan erityyppisten ohjel-

mien käytössä. Muidenkin kuin kieltenopettajien tutustumista luvussa esitettyihin asioihin suositellaan, sillä luvun vihjeet soveltuvat muidenkin aineiden opetukseen.

Seitsemännessä luvussa annetaan tietoja ohjelmanauhoitteiden hankkimisesta. Nauhoittaa voi myös itse. Merkittävä tieto on 15.6.1984 alkaen voimaan tullut tekijänoikeuslain muutos, jonka perusteella radio-ohjelmien lisäksi myös televisio-ohjelmien suora nauhoittaminen opetus- ja tutkimustarkoituksiin on sallittua. Kahdeksannessa luvussa annetaan ohjelmia itse nauhoittaville ohjeita nauhureiden käytöstä.

Oppaan hyvistä puolista voi ensiksi todeta sen, että sille on todellista tarvetta käytännön aikuiskasvatuskentällä. Vastaavaa suomenkielistä opasta ei ainakaan minulle ole eteen sattunut. Oikeaan osu-neelta on pidettävä tekijöiden ratkaisua suunnitella opas ryhmäopiskelukäyttöön: pienryhmähän ovat aikuisopiskelun keskeisiä toteuttamismuotoja. Ja toisaalta juuri sähköisten viestintävälineiden privatisoimistendenssi huomioonottaen ryhmäopiskelullinen tarkastelukulma on

erittäin perusteltua.

Hyvänä puolena pidän myös sitä, että oppaassa ei pelätä tuoda esiin niitä ongelmia, joita radion ja television käyttöön yleisesti liittyy. Esimerkiksi kuinka paljon me käytämme radiota äänitapettina tai televisiota seurustelun peitteenä. Tai kuinka Kanadassa tehdyn tutkimuksen mukaan 50 % väestöstä ei ole kiinnostunut aikuisopiskelusta, eikä siis myöskään television käytöstä opiskelun välineenä. Ja kuitenkin tämä väestön osa katsoo televisiota paljon — siis vain viihteeksi. Myös tämä kanadalainen tutkimus osoittaa, että ne, joilla on korkea koulutustausta, hyödyntävät radio- ja televisio-opetusta laajimmin. Vielä yhtenä oppaassa esille tuoduista ongelmista voisi mainita perinteiseen radio- ja televisio-opetusohjelmien käyttöön liittyvän opettaja-oppilas-kommunikaation yhden-suuntaisuuden.

Mielenkiintoisen kehityksen opetusohjelmien tarkasteluun tarjoaa kolmijako: virikeohjelmat sekä väljä- ja kiinteätaivoitteiset ohjelmat. Virikeohjelmat voimivat opintojen avauksena tai välittävät elämyksellistä tietoa radio- ja televisio-kerronnan eri keinoin. Tällaisten ohjelmien tarkoituksena on saattaa alulle pohdinta tai keskustelu ja antaa täydentäviä näkökulmia jo esitettyyn aihepiiriin. Väljätaivoitteiset ohjelmat käsittelevät jotakin aihekokonaisuutta eri näkökulmista. Ne muodostavat selvän ohjelmasarjan, mutta oppimistulosta ei voida kovin täsmällisesti määrittellä. Kiinteätaivoitteiset ohjelmat kokoavat opintokokonaisuuden, jonka huolellinen

seuraaminen yhdessä ohjelmaan liittyvien kirjallisten opintomateriaalien ja harjoitusten kanssa johtaa kohti ennalta määrättyä tavoitetta. Kiinteätaivoitteisille ohjelmille on oleellista juuri tarkoin määritetty tavoite.

Ongelmaksi jäi mieleen, mitä tarkalleen ottaen opas tarkoittaa puhuessaan virikeohjelmista. Erityisesti se näkemys, jossa painotetaan että virikeohjelmista ei ole opinto toiminnan selkärangaksi, herättää kysymyksen: eikö missään olosuhteissa ja missään ryhmässä? Toisaalta sanotaan kuitenkin: pelkkänä viihteenä ei virikeohjelmaa voi pitää. — Eikö esim. kuunnelmat voi muodostaa väljätaivoitteisen kuunnelma-opistokerhon keskeisen tieto- ja virikelähteen?

Voidaan kysyä, minkälainen kohdejoukko tekijöillä on ollut mielessään opasta laatiessaan? Onko opas laadittu niin epämääräiselle kohdejoukolle, ettei oikein kukaan reaalinainen aikuisopiskelija löydä siitä itseään? Toisaalta jonkinlainen kätketty oppimismäkemys tekstistä ilmenee esim. suhteessa edellämaintuihin virikeohjelmiin. Mutta tarkalleen ottaen: miten oppimisen psykologiaa oppaassa sovelletaan? Aikuisoppimisen psykologia on viime aikoina kehittynyt ja jäsentynyt harppauksin eteenpäin. Opetusohjelmien opiskeluprosessin kuvausta olisi vielä voinut syventää esim. kognitiivisen oppimisteorian suuntaan.

Elämme suuren sähköisen viestinnän murroksen aikaa, mutta tästä opas ei näytä kovin paljon välittävän. Se kertoo tästä päivästä, mutta va-

lottaa niukasti tulevaisuuden kehityspiirteitä: videotuotantoa, kaapelitelevisiota, satelliittilähettyksiä, paikallisradiota ym. Kyllä jonkinlainen maininta näistä kehittelyistä olisi oppaassa paikallaan ja myös pohdinta niiden merkityksestä ja suhteesta radion ja television aikuisopiskelukäyttöön. Nyt opas rajoittuu nykyisen radio- ja televisiojärjestelmän opetustekniseksi opasvihkoksi. Ehkä juuri kolmeen ensimmäiseen lukuun olisi voitu sisällyttää pohdintoja radion ja television laajemmista aikuiskasvatuksellisista/kansansivistyksellisistä tehtävistä ja haasteista.

Myös televisio-ohjelmien nauhoittamisoikeus on merkittävä aikuiskasvatuksellinen muutostekijä. Aikuisopiskelun kannalta radion ja television ohjelmia pohtiessani olen omista kokemuksistani tullut siihen johtopäätökseen, että tiettyihin ohjelma-aikoihin sidotut opetustuokiot ovat elävälle aikuisopiskelulle liian rajoittavia. Nyt kun nauhoittamiseen avautuu uusia mahdollisuuksia, olisi oppaassa saanut enemmän painottaa opetusnauhoitteisiin ja ohjelmien nauhoittamiseen liittyviä aikuisopiskelun kysymyksiä — sekä filosofisesti ja oppimispsykologisesti että teknisesti.

Joka tapauksessa oppaan hyvät puolet ylittävät puutteet. Hyvin voidaan yhtyä oppaan tekijöiden toivomukseen, että oppaan antamat tiedot mahdollistaisivat radio- ja televisio-ohjelmien entistä laajemman käytön aikuisopiskelussa.

Ahti Valke